

Bijlage 2 Nadere toelichting rechtmatigheidsverantwoording

Inleiding

De interne controlefunctie levert een bijdrage aan de rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid. Anders gezegd: wordt wet- en regelgeving nageleefd, wordt efficiënt gehandeld en worden de beoogde doelen bereikt? Het college is op basis van de Gemeentewet verplicht zorg te dragen voor de interne toetsing op rechtmatigheid. Deze rol wordt nog belangrijker op het moment dat de verwachte nieuwe landelijke wetgeving met ingang van 2021 wordt ingevoerd. De basis hiervoor vormt een goed opgezet interne controlesystematiek. De resultaten uit interne controles geven informatie over in hoeverre wij "in control" zijn.

Doel van (verbijzonderde) interne controle

- Interne Controle

Heeft als doel om onvolkomenheden in de procesbeheersing en de uitvoering tijdig op te sporen en te corrigeren. Feitelijk moet de interne beheersing (interne controle) geborgd zijn in de lijn, dus in de processen. Een goede beschrijving van het proces met de genomen risicobeheersmaatregelen is dus noodzakelijk. Deze beschrijvingen zijn verder noodzakelijk voor zowel proces controle c.q. lijn controle als voor overdracht van werkzaamheden aan vervangende collega. Deze beschrijvingen ontbreken soms in onze organisatie en daardoor is een aantal proces controles niet herbelegd bij de reorganisatie. Wanneer de procesbeheersing in de lijn goed op orde en inzichtelijk is, voorkomt dit veel onnodig controlewerk en mogelijke reparaties achteraf.

- Verbijzonderde interne controle (VIC)

Is het buiten de lijn van het proces vaststellen of de interne controlemaatregelen (controle binnen de processen) zijn uitgevoerd en voldoende hebben gewerkt. Met behulp van de verbijzonderde interne controle wordt op een onafhankelijke wijze de naleving van interne controlemaatregelen getoetst.

De VIC wordt uitgevoerd om:

- te waarborgen dat wij rechtmatig werken volgens de wet en/of onze eigen verordeningen;
- te waarborgen dat de in de administratie/ jaarrekening opgenomen gegevens juist, tijdig en volledig zijn verantwoord;
- te waarborgen dat wij onze processen beheersen en financiële risico's voldoende zijn afgedekt door adequate beheersmaatregelen;
- te waarborgen dat de interne beheersmaatregelen werken;
- te waarborgen dat we onze financiële middelen beheersen;
- aanbevelingen te kunnen geven voor het verbeteren van de kwaliteit van de processen;
- de controle door de externe accountantscontrole voor te bereiden;
- vanaf 2021 het college een rechtmatigheidsverklaring af te kunnen laten geven.

Samenhang (verbijzonderde) interne controle en externe accountantscontrole

De doelstelling van het controlplan 2021 is een maximale aansluiting te realiseren tussen de uitgevoerde (verbijzonderde) interne controlewerkzaamheden en de door de accountant te verrichten (externe) controlewerkzaamheden.

Bij de interim controle toetst de accountant jaarlijks de kwaliteit van de opzet, de invoering (het bestaan), en de werking van de belangrijkste interne controlemaatregelen voor alle significante financiële processen. Hier maakt de accountant gebruik van de intern uitgevoerde en vastgelegde verbijzonderde interne controles. De bevindingen van de accountant worden verwoord in een Managementletter.

Overige control werkzaamheden

Om een completer beeld te krijgen van alle risico's die spelen binnen Buren zijn wij in januari gestart met een interne werkgroep. In deze werkgroep 'Control' zitten medewerkers met een strategische functie in de organisatie. Denk hierbij aan financiën, HRM, juridische zaken, inkoop, processen, informatieveiligheid, privacy enz. Deze werkgroep komt eenmaal in het kwartaal bij elkaar. Tot slot voert de concerncontroller in eigen beheer onderzoeken uit naar doelmatigheid en doeltreffendheid (zogenoemde 213a onderzoeken).

Werkwijze in 2021

Inleiding

We zetten de interne controle functie in om de risico's in onze organisatie te kunnen beheersen. Het doel is onvolkomenheden in de uitvoering tijdig op te sporen en te corrigeren. Wij hanteren een "Three Lines of Defense":

- De eerste lijn (= domeinen) is verantwoordelijk voor het managen van de primaire activiteiten. In de eerste lijn vindt de belangrijkste vorm van risicobeheersing plaats. Waarom? Als wij tijdens de uitvoering van de eerste lijns activiteiten zichtbare controles uitvoeren is de kans op fouten/ onrechtmatigheden aanzienlijk kleiner. Controles vinden plaats in het proces via het vier-ogen-principe of wanneer dat niet mogelijk is, bijvoorbeeld bij een één-pit functie, door een tweede medewerker buiten het proces (vb. salarissen en begraafplaatsen).
- De tweede lijn betreft de Verbijzonderde Interne Controle (VIC). De tweede lijn is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van methoden en technieken om invulling te geven aan een goed proces van risicomanagement en beheersing in de eerste en tweede lijn. De VIC adviseert de eerste lijn bij het opzetten van de interne controle en checkt achteraf, via steekproeven, of de controles in de eerste lijn juist plaatsvonden.
- De derde lijncontrole vindt plaats door de accountant.

Stappenplan

Het doel van interne controles is om een bijdrage te leveren aan de financiële rechtmatigheid van de grote uitgaven- en inkomstenstromen van onze gemeente. Zo kunnen wij risico's hierin verminderen. Om ervoor te zorgen dat het college voldoende "in control" is, moeten we jaarlijks de volgende stappen doorlopen:

- Stap 1: Kaders afspreken met de gemeenteraad
- Stap 2: Benoemen relevante processen (auditplan 2021)
- Stap 3: Benoemen proceseigenaren en het beschrijven/actualiseren van processen
- Stap 4: Het uitvoeren van de interne controles in de lijn
- Stap 5: Het uitvoeren van de verbijzonderde interne controle (VIC)
- Stap 6: Opstellen eindrapportage met waarnemingen en aanbevelingen

Stap 1 Kaders afspreken met de gemeenteraad

De gemeenteraad moet kaders meegeven aan het college. De gemeenteraad stelt het volgende vast:

- De verantwoordingsgrens tussen de 0% en 3%;
- Wat het college over de rechtmatigheid in de bedrijfsvoeringsparagraaf op moet nemen. De toelichting gaat over de financiële rechtmatigheid. Kern daarbij is beheersing, rapportage en maatregelen.

Stap 2 Benoemen relevante (financiële- en administratieve) processen

Jaarlijks stellen we in oktober het auditplan voor dat jaar op. In dit plan benoemen we de relevante (financiële- en administratieve) processen, wie, hoe en wanneer we de VIC gaan uitvoeren. In 2021 stelt het college dit plan eerder vast, namelijk in het eerste kwartaal. Steekproeven vinden plaats op basis van een risico analyse in plaats van een statistische steekproef zoals we dat nu doen. In 2020 hebben we in het onderzoek BTW/ BTW-Compensatiefonds ervaring mee opgedaan.

Stap 3 Benoemen proceseigenaren en beschrijven/ actualiseren van processen

Een proces is een afgebakend geheel van eenduidige maatregelen van administratieve organisatie en interne controle. Een proces kan dus op verschillende domeinen betrekking hebben. Het is dus belangrijk dat we een proceseigenaar benoemen. Hij/ zij is verantwoordelijk voor het 'in control' zijn en het rechtmatig handelen.

Niet alle processen zijn beschreven. Zijn ze er wel dan zijn sommige beschrijvingen verouderd. Het is belangrijk dat we een vast format met actuele procesbeschrijvingen hebben. In dit format benoemen we expliciet de risico's in het proces, evenals de (financiële) beheershandelingen om het risico te kunnen managen. De procesbeschrijvingen vormen de basis voor de interne controlefunctie. Jaarlijks bij de audits moeten wij deze procesbeschrijvingen beoordelen op actualiteit en indien nodig laten aanpassen door de proceseigenaar.

Begin 2021 brengen we aan de hand van een plan van aanpak in beeld welke processen we moeten beschrijven/ actualiseren, welke processen prioriteit hebben en wat daarvoor nodig is. We stemmen deze punten af met de accountant.

Stap 4 Het uitvoeren van de interne controles in de lijn

In de huidige situatie vinden te weinig controles plaats in de lijn. Indien deze plaatsvinden, worden ze veelal niet gestructureerd vastgelegd en vindt niet altijd dossiervorming plaats. De doelstelling voor 2021 is dat steeds meer controles op de eigen processen in de eerste lijn gaan plaatsvinden. Hierdoor kunnen wij eventuele fouten tijdens/ vooraf aan de uitvoering sneller corrigeren.

Stap 5 Het uitvoeren van de verbijzonderde interne controle (VIC)

Het auditplan 2021 is in overeenstemming met het advies van de accountant bij de Managementletter 2020 en de toezegging aan de gemeenteraad meer risicogericht ingekleed. Dit betekent dat de risico's in de processen expliciet worden benoemd en worden gekoppeld aan de interne controlehandelingen. Hierdoor wordt zichtbaar gemaakt met welk doel wij de interne controlehandelingen uitvoeren. Bovendien wordt het aantal controles meer afgestemd op de omvang van het risico.

De VIC vindt onafhankelijk in de organisatie plaats, als onderdeel van de control-functie. Binnen de organisatie zijn twee VIC-functionarissen. Eén specifiek voor het sociaal domein en één voor de overige gemeentelijke processen. De VIC-functionaris voor de overige gemeentelijke processen doet soms feitelijk nu de controles die in de lijn moeten plaatsvinden. Deze functionaris zoekt soms nu zelf ook de dossiers bij elkaar. De consequentie is dat wij bevindingen vaak achteraf constateren. Voor de VIC-functionaris binnen het sociaal domein is dit niet het geval.

De VIC-functionaris voor het sociaal domein is extern belegd. De uitvoering van de VIC-functie met betrekking tot de specifieke processen voor het sociaal domein vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de domeinmanager. De VIC-functionaris voor de overige processen valt hiërarchisch onder de teammanager Financiën, maar de VIC-werkzaamheden vallen onder de verantwoordelijkheid van de concerncontroller. Deze functie is intern belegd.

In 2021 is het voorstel om ieder kwartaal aan de hand van de verbeteragenda de voortgang en bevindingen van de VIC, voorzien van een advies van de concerncontroller in het MT te bespreken. Eenmaal per half jaar bespreken we de voortgang in het college. Bij (grote) belangrijke knelpunten brengen wij het college uiteraard eerder op de hoogte. In verband met de actiepunten uit de Managementletter voor de jaarstukken 2020 bespreken we de voortgang in de eerste helft van 2021 in ieder geval eenmaal per kwartaal.

Stap 6 Opstellen eindrapportage met waarnemingen en aanbevelingen

Per audit (onderzoek) stellen we al jaren een eindverslag op. Naar aanleiding van alle eindverslagen stellen we een eindrapportage op. Deze rapportage bevat in ieder geval welke processen we onderzocht hebben, welke verbeteringen (quick wins) we hebben doorgevoerd en welke verbeteringen we nog moeten doorvoeren. De bevindingen naar aanleiding van de interim controle door de accountant nemen we hierin mee. Het eindrapport moet een gedegen rapportage zijn over de uitkomsten waarbij we een conclusie trekken over de rechtmatigheid. De eindrapportage vormt daarmee de basis voor de verantwoording in de jaarstukken. Deze rapportage en het voortgangsoverzicht stelt het MT en het college vast.

Zoals eerder aangegeven monitoren we de waarnemingen en aanbevelingen via de verbeteragenda. Voor nieuwe aanbevelingen benoemen we onder andere de deadline wanneer de verbetering afgerond moet zijn en wijzen we een verantwoordelijke aan.

Jaarplanning

Onderwerp	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Vaststellen kaders rechtmatigheidsverantwoording gemeenteraad			█	█								
Bespreken voortgang verbeteragenda MT	█			█			█			█		
Bespreken voortgang verbeteragenda college					█						█	
Vaststellen Auditplan college (jaar T) - diverse audits (onderzoeken)			█									
Vaststellen eindrapport rechtmatigheid MT en college (jaar T+1)					█							
Werkgroep Control			█			█			█			█